

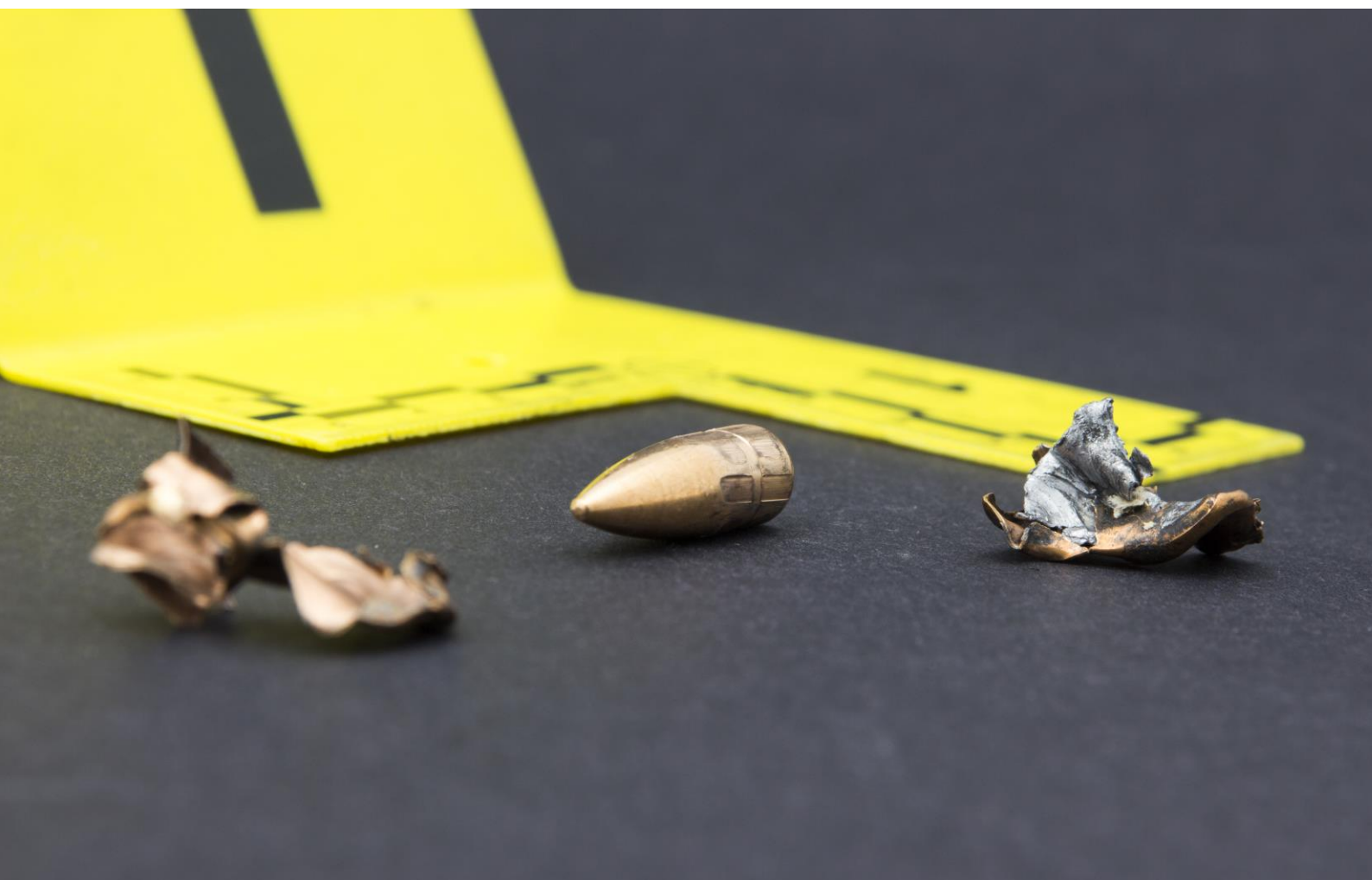

Sammanställning skjutningar i polisregion Stockholm

januari 2013 – april 2018

Rapport 135/18

Polismyndigheten, polisregion Stockholm maj 2018

Utgivare: Polismyndigheten, polisregion Stockholm
Dnr: A237.350/2018-492
Omslagsfoto: Polismyndigheten

Innehåll

1	Bakgrund och syfte.....	5
2	Material och definitioner.....	5
3	Ökningen av skjutningar 2013–2017	6
3.1	Både ökning av skjutningar totalt och av skadade och döda	6
3.2	Fler skjutningar i både polisområde syd och nord, men inte i city	7
3.3	Koncentration till platser utomhus i urban miljö	8
3.4	Offren i allt högre grad unga män inblandade i kriminella konflikter	9
4	Nivåerna under första delen av 2018	10
4.1	Indikation på färre skjutningar under 2018?	10
4.2	Gatumiljö och unga män i kriminella konflikter fortsatt vanligast	11
5	Geografiska och tidsmässiga mönster i skjutningarna	11
5.1	Stora variationer i var flest skjutningar sker	11
5.2	Urbana områden i nordvästra och södra Stockholm mest drabbade	12
5.3	Lokala samband mellan dödsskjutningar och ökat antal andra skjutningar	12
5.4	De flesta skjutningar sker under den mörka delen av dygnet – oavsett årstid	13
5.5	Inga skillnader mellan veckodagarna	14
5.6	Återkommande ökning i juli–september samt i december–januari.....	15
5.7	Milt väder under vintermånaderna en riskfaktor?	16
6	Slutsatser och rekommendationer	16
	Bilaga; Kartbilder.	18

1 Bakgrund och syfte

Antalet skadade och även dödade till följd av skjutningar har ökat i region Stockholm de senaste åren. Framförallt har ökningen skett i kriminella miljöer vid konflikter mellan och inom olika nätverk och grupperingar. Påfallande ofta har skjutningarna, i proportion till antalet boende, skett i så kallade särskilt utsatta områden. Det gäller både i polisområde Syd och Nord.¹ Utvecklingen mot fler skjutningar i den kriminella miljön är inte unik för region Stockholm, utan har även konstaterats i Malmö- och Göteborgsområdet sedan mitten av 00-talet.²

Skjutningarna har i region Stockholm lett till ett antal operativa insatser, exempelvis SH (särskild händelse) Max som pågått i region Stockholm sedan 2017. Det ökade antalet skjutningar i Stockholm har också föranlett att det sedan ett antal år tillbaka förs en särskild logg över alla sådana händelser. Detta har även ålagts de andra polisregionerna i Sverige från och med november år 2016. Månadsvisa sammanställningar görs utifrån dessa loggar och redovisas både intern och externt. De sammanställningarna visar att skjutningarna i Stockholm 2017 nådde mycket höga nivåer. Exempelvis blev nästan dubbelt så många personer dödsoffer för skjutningar jämfört med föregående år.

Mot bakgrund av de höga nivåerna av skjutningar i region Stockholm, samt att det numera finns ett stort och relativt detaljrikt registermaterial om skjutningar sedan i vart fall år 2013, är syftet med föreliggande rapport att ge en fördjupad sammanställning av de skjutningar som skett i region Stockholm åren 2013–2017 samt början av år 2018. De övergripande frågeställningarna är:

- Var, i vilka sammanhang och mot vilken typ av offer har skjutningarna ökat mest i regionen under åren 2013–2017?
- Vilka indikationer finns på en fortsatt ökning eller hög nivå av skjutningar under 2018?
- Vilka regelbundenheter finns i nivåerna av skjutningar utifrån lokalpolisområde, säsong (vinter, sommar m.m.), tidpunkt på dygnet och förekomst av tidigare skjutningar lokalt etc.?

Det finns flera skäl för polisen att följa och bedöma läget och brottsutvecklingen på området. Dels är det inkluderat i det prioriterade arbetet mot kriminella nätverk som utgör ett stort problem på flera platser i landet, dels är mord och mordförsök brott som myndigheten lägger mycket tid på att utreda. En fördjupad problembild kring skjutningar kan också utgöra ett underlag för en process- och resultatutvärdering samt en fortsatt resursdiskussion.

2 Material och definitioner

Materialet som används i sammanställningen är den skjutlogg som polisregion Stockholm systematiskt för och som kvalitetssäkrat omfattar helåren 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 samt de första fyra månaderna 2018. I loggen finns för varje bekräftad skjutning uppgifter om brottstid, plats, brottsrubricering, eventuella målsägande och misstänkta, uppgifter om målsägande skadats eller avlidit, samt viss teknisk information och kort beskrivning av händelsen.

En bekräftad skjutning definieras i loggen som att det avfyrats projektiler med krutladdat vapen och att det finns spår efter detta i form av kulor, hylsor eller skador på material eller personer som kommer av beskjutningen, alternativt att det finns fler än ett oberoende ögonvittne till skjutningen. Skjutningen måste också vara icke-legal och inte uppenbart oavsikt-

¹ Rapport 21/16 från polisregion Stockholm, underrättelseenheten: *Sammanställning skjutningar 2015 i Region Stockholm*.

² Se rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå) 2015:24: *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014*.

lig. Denna definition används i Stockholm sedan 2013 och gäller även för den nationella logg över skjutningar som nationella operativa avdelningen (Noa) för sedan 2016.

Materialet bedöms ha mycket god kvalitet och tillförlitlighet då inrapporteringen följer en etablerad rutin och materialet granskas av minst två oberoende personer. Ifråga om skjutningar som inneburit fullbordat dödligt våld har också uppgifterna för åren jämförts med motsvarande uppgifter i Brottsförebyggande rådets (Brå) statistikdatabas, vilket visat på mycket god överensstämmelse. Skjutningsloggen och det material som används här är dock inte en del av officiell kriminalstatistik, utan sammanställs och tas fram av polisregionens underrättelsetjänst. För svensk officiell kriminalstatistik hänvisas istället till Brå.

Vissa uppgifter i loggen har förts in först från och med 2015. Det handlar om närmare tidpunkt och geografisk placering för brotten. Vissa delar av de geografiska och tidsmässiga analyserna avser därför skjutningar bara från 2015 och framåt.

Det bör vidare noteras att loggen och materialet baseras på händelser som kommit till polis-kännedom och resulterat i ett ärende i polisens ärendehanteringsrutin, Rar. Rimligen finns det utöver detta vissa skjutningar i regionen som aldrig kommit till polisens kännedom och därmed inte omfattas av materialet. Det kan samtidigt antas att det mörkertalet är relativt lågt, inte minst ifråga om händelser som resulterat i att personer skadats. För problembilden som beskrivs i denna sammanställning, som utgår mycket från faktiska konsekvenser av brotten, bedöms inte detta mörkertal vara särskilt problematiskt.

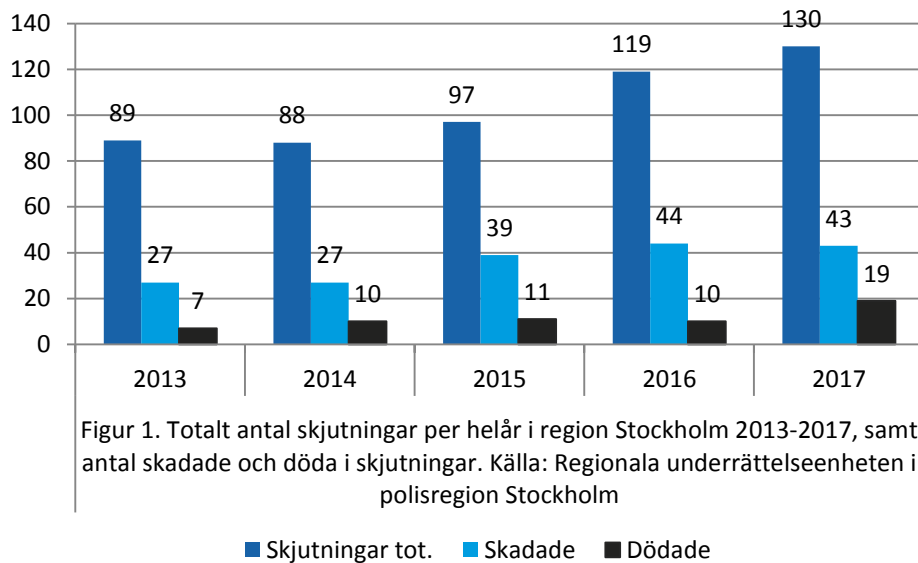
Polisregion Stockholm täcker Stockholms län samt Gotlands län. Från Gotlands län har dock i princip inga skjutningar rapporterats under de föreliggande åren, varför analysen i praktiken avser skjutningar som skett i Stockholms län.

3 Ökningen av skjutningar 2013–2017

3.1 Både ökning av skjutningar totalt och av skadade och döda

Under 2017 rapporterades totalt 130 skjutningar i polisregion Stockholm, vilket är den högsta nivån hittills. Skjutningarna ökade i princip kontinuerligt för varje år under perioden 2013–2017. Ökningarna gällde både skjutningar med skadade eller avlidna personer och sådana utan någon fysiskt skadad person (se figur 1). Andelen skjutningar där någon blev skadad var tämligen genomgående omkring 30 procent varje halvår och andelen med någon avliden genomgående omkring 10 procent. Det innebär att halvårsperioder med många skadade i skjutningar också var halvårsperioder med fler dödsskjutningar än vanligt.

Procentandelen skjutningar utan någon skadad eller död har dock ökat något de senaste tre åren. Det handlar om provskjutningar, skjutningar mot byggnader etc. Att de skjutningarna ökat "snabbast", kan antyda att mörkertalet för denna typ av skjutningar minskat något.

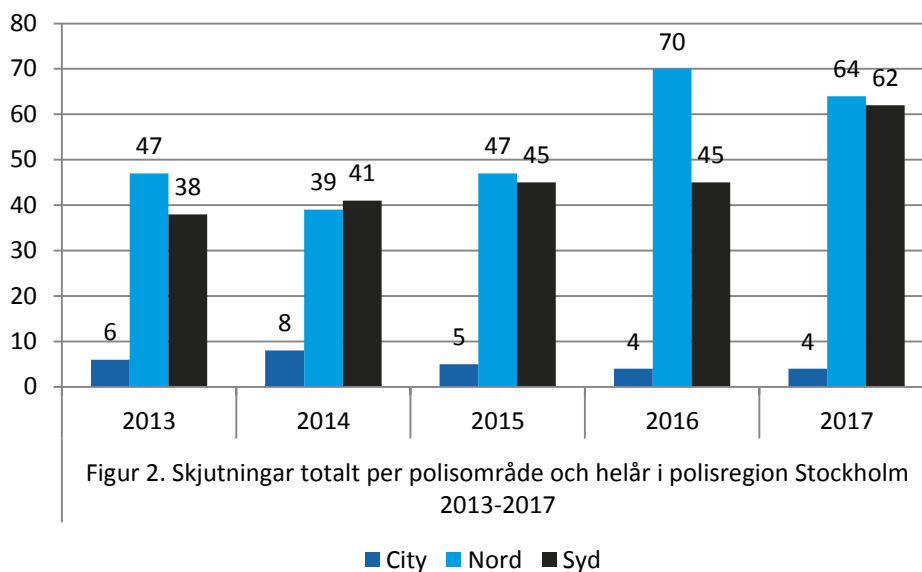

3.2 Fler skjutningar i både polisområde syd och nord, men inte i city

Ökningen av skjutningar gällde både polisområde (PO) syd (Farsta-Skarpnäck, Huddinge, Botkyrka, Södertälje, etc.) och polisområde nord (Solna, Västerort, Sundbyberg, Täby, Sollentuna etc.). Den gällde däremot inte polisområde city eller Gotland. I polisområde city var antalet skjutningar totalt sett snarast färre 2016–2017 jämfört med 2013–2014 (se figur 2). Ökningarna både i polisområde syd och nord gällde såväl skjutningar totalt sett som med skadade eller döda. Det tycks alltså även på områdesnivå vara ett tydligt samband mellan ett ökat antal skjutningar totalt och med fler skadade eller döda. När exempelvis skjutningarna i PO nord ökade med omkring 50 procent mellan 2015 och 2016 skedde en 50-procentig ökning av både skjutningar med och utan skadade.

På motsvarande sätt gällde minskningen av skjutningar i polisområde city 2013–2017 även döds-skjutningar. Åren 2016–2017 fanns inga dödsoffer för skjutningar i city jämfört med fyra personer 2013–2014.

Det är också tydligt att ökningen gällde både delar av polisområdena som kategoriserats som så kallade särskilt utsatta, socioekonomiskt svaga, områden (exempelvis Norra Botkyrka eller Husby) och delar av polisområdena som inte kategoriserats som sådana områden (exempelvis Farsta eller Solna). Under både tidigare och senare år i perioden fanns dock en tydlig "överrisk" för skjutningar i de särskilt utsatta områdena. Genomgående för vart och ett av åren 2013–2017 skedde omkring en femtedel av skjutningarna i de särskilt utsatta områdena, samtidigt som sammantaget bara en tjugondel av regionens befolkning bor i dessa områden. Med andra ord finns en tydlig, men sedan början av 2010-talet relativt oförändrad, överrisk för boende i särskilt utsatta områden att skjutningar ska ske just i deras område – jämfört med för boende i regionen generellt. Störst var överrisken de senaste åren för det särskilt utsatta området Järva (Rinkeby/Tensta/Husby) i polisområde nord. Där skedde drygt 15 procent av alla skjutningar 2015–2017 trots att bara 2 procent av regionens befolkning bor där.

3.3 Koncentration till platser utomhus i urban miljö

Den vanligaste platsen för en skjutning åren 2015–2017 var utomhus på allmän plats i tätbebyggt område, exempelvis i ett bostadsområde, gatu- eller torgmiljöer. Totalt sett skedde omkring 70 procent av skjutningarna på gata, torg eller annan allmän plats utomhus i tätbebyggt område. Denna proportion har inte förändrats när skjutningarna blivit fler de senaste åren. Det innebär att även skjutningar i skogsdungar, parkområden eller mot bostäder eller restauranger blivit fler. För jämförelser längre bakåt i tiden saknas uppgifter om typ av brottsplats i materialet. För just dödsskjutningarna finns dock även för åren 2013–2014 sådana uppgifter. De uppgifterna antyder att platser inomhus då var något vanligare.³

En relativt vanlig typ av skjutning där brottsoffret inte fick fysiska skador var skjutningar mot bostadshus, där kulor ibland gick in genom fönster eller dörrar. Dessa skjutningar skedde oftast på natten med stora skaderisker för de som befann sig inomhus i bostäderna. Totalt utgjorde denna typ av skjutningar omkring 15–20 procent av händelserna 2015–2017. Motiven bakom dessa skjutningar var oftast okända, men rimligen handlade det om exempelvis markeringar i utpressningssituationer eller andra försök att skrämman personer i konflikter med gärningspersonerna.

När skjutningarna skedde i gatu- eller parkmiljö handlade det sällan om kommersiella centrumanläggningar eller andra extra välbesökta platser i den offentliga miljön. Snarare fanns en viss slagssida mot något så när undanskymda men ändå allmänna platser, eller platser nära offrets bostad.

Ett vanligt modus när brottsoffret skadades eller till och med dödades av kulor var enligt materialet att offret överraskades på en plats där han brukade röra sig, alternativt blev beskjuten vid ett uppgjort möte med gärningspersonerna. Mer sällan tycktes skjutningarna ske i form av skottväxling mellan offret och gärningspersonen, eller i samband med annat våld eller slagsmål mellan offret och gärningspersonen. I vissa fall hade dock de inblandande grälat eller diskuterat strax innan skjutningen. Överlag visar omständigheterna kring skjutningarna att de vanligen föregicks av någon form av planering.

Skjutningarna mot fysiska personer tycktes ofta bottna i konflikter mellan personer eller grupperingar som vanemässigt ägnar sig åt grova brott (exempelvis narkotikahandling och grova stölder). Dessa omständigheter indikeras både av uppgifter i förundersökningarna och av det faktum att majoriteten (drygt två tredjedelar) av de målsägande som skadades (eller

³ Åren 2013–2014 skedde 6 av 15 dödsskjutningar i privatbostad eller på liknande icke allmän plats. Motsvarande åren 2016–2017 var 3 av 26 dödsskjutningar.

till och med dödades) hade flera poster i misstanke- eller belastningsregistret. Konflikterna behövde inte alltid röra brottsvinster eller kriminella "marknader", utan kunde också ha personliga motiv såsom hämnd för kränkningar eller våld i samband med brottsupplägg som gärningspersonen eller någon som stod denne nära utsattes för. Ingen tydlig förändring i dessa bakomliggande omständigheter kunde iaktas när skjutningarna blev fler under perioden 2013–2017.

3.4 Offren i allt högre grad unga män inblandade i kriminella konflikter

Genomgående under åren 2013–2017 skadades någon person fysiskt, eller i värsta fall avled, vid omkring 40 procent av skjutningarna. Totalt handlade det om 237 målsägande som träffades av kulor. Utöver dessa personer fanns målsägande som besköts utan att de träffades, samt målsägande som fick egendom såsom bilar eller fastigheter skadade genom skjutningar. Några blev beskjutna genom att kulor träffade deras fönster, dörrar eller väggar när de var hemma. Andra blev beskjutna i bilar de färdades i. Vid flera av skjutningarna var det också uppenbart att helt utomstående personer riskerade att skadas. Så skedde också vid enstaka tillfällen.

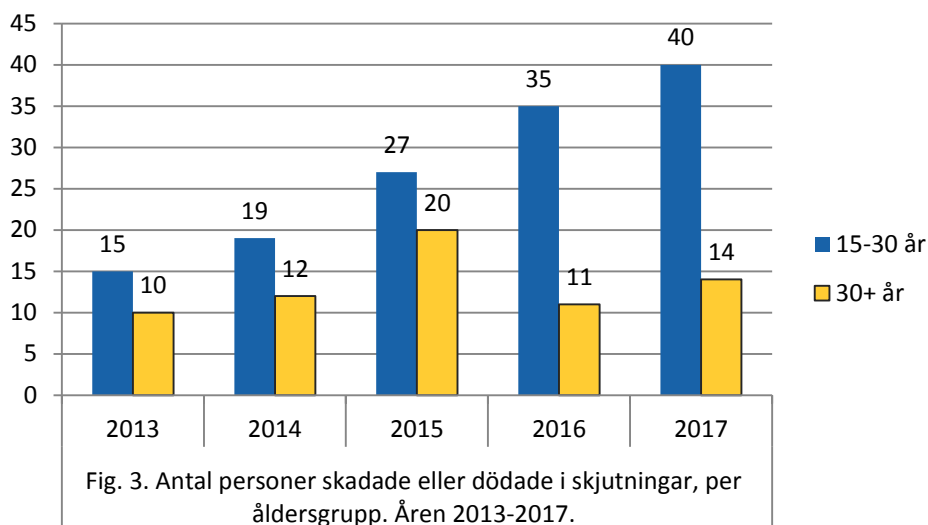
De målsägande som träffades fysiskt av kulor var till övervägande delen män. Totalt 44 män avled i skjutningar under åren 2013–2017 i regionen. Två tredjedelar av dessa dödades under periodens senaste två helår (2016–2017). Även ett antal kvinnor skadades eller dödades i skjutningar. Totalt handlade det 2013–2017 om tre avlidna och ytterligare fyra skadade. Samtliga tre avlidna fanns i ärenden från de två första åren (2013–2014) i perioden. Det faktum att ingen kvinna avled av skjutningar efter år 2014 kan avspegla en sedan länge tillbaka pågående nationell trend mot att grövre våld med skjutvapen i Sverige över tid blivit alltmer koncentrerat till män som offer. Det anses i sin tur hänga ihop med att vapenvåldet i Sverige fått en allt starkare koppling till kriminella konflikter och vissa storstadsmiljöer.⁴

Majoriteten – omkring två tredjedelar – av männen som skadades eller dödades i skjutningar under perioden ingick i lokala nätverk eller grupperingar kända av polisen för allvarlig brottslighet. Det var dock endast en fjärdedel som fanns i nätverk som av Polismyndigheten identifierats som verksamma inom organiserad brottslighet, enligt EUs kriterier för sådan definition.⁵ Ingen tydlig förändring i denna andel skedde över perioden 2013–2017. Få offer fanns i nätverk verksamma över hela regionen, eller i så kallat självmarkerande gäng (exempelvis mc-klubb med ryggmärke) alternativt politiskt verksamma nätverk.

Medelåldern för de skadade eller dödade sjönk under åren 2013–2017. Från i snitt 29 år under 2013–2014 till i snitt 23 år under 2016–2017. Det hänger ihop med att ökningen av antalet offer under perioden 2013–2017 uteslutande låg på personer i åldrarna 15–29 år. Antalet offer som var 30 år eller äldre ökade däremot inte (se figur 3). Allra störst var ökningen av offer bland 15–25-åringar. Antalet skadade eller döda i det åldersspannet mer än fördubblades från 2013–2014 till 2016–2017.

⁴ Se Brå-rapport 2015:24.

⁵ Sammantaget krävs att sex kriterier ifråga om organisation, kapacitet och vinning ska vara uppfyllda. För närmare beskrivning av kriterierna, se rapporten Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm, polisregion Stockholm, juni 2017.

4 Nivåerna under första delen av 2018

4.1 Indikation på färre skjutningar under 2018?

Totalt sett var skjutningarna under 2018 års första fyra månader något färre än under samma period de närmast föregående åren. Det var inte någon dramatisk förändring, men såväl antalet skadade och döda som antalet skjutningar totalt sett var de lägsta under perioden sedan 2014 (se figur 4). Både polisområde nord och syd hade lägre antal skjutningar än under samma period de föregående åren.

Samtidigt var antalet skjutningar under de första fyra månaderna 2018 fortfarande påtagligt högre än under samma period 2013–2014. Det handlar alltså inte om en tillbakagång till de låga nivåer av skjutningar som gällde innan 2015. Istället är en försiktig tolkning att skjutningarna i vart fall inte fortsatt att öka hittills under 2018. Det som talar för att 2018 åtminstone inte får fler skjutningar än 2017 är att de år, 2015 och 2017, när skjutningarna totalt för hela åren ökade kraftigt jämfört med föregående år, så var både skjutningarna totalt och dödsskjutningarna fler redan de första fyra månaderna på året.

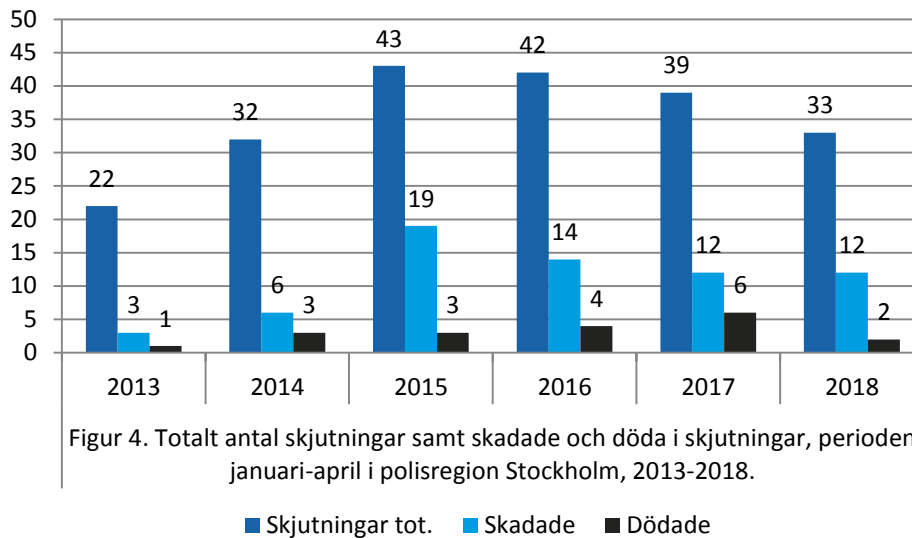
Det är naturligtvis svårt att dra slutsatser om ifall den avbrutna ökningen av skjutningar beror på rena tillfälligheter, eller på exempelvis polisinsatserna inom särskild händelse (SH) MAX. Det kan bara konstateras att det pågår ett intensivt arbete mot kriminella nätverk, vapenbrott och mot mord och mordförsök med skjutvapen och att siffrorna över skjutningar 2018 hittills indikerar ett något minskat antal händelser.

I sammanhanget kan nämnas att antalet vapenbeslag ökade i regionen i början av 2018 jämfört med 2017,⁶ samt att uppleringen av dödsskjutningar förra året (2017) var avsevärt högre än året innan (2016).⁷ Båda dessa omständigheter skulle hypotetiskt sett kunna minska förekomsten av skjutningar i regionen, åtminstone på kort sikt. Med färre vapen kan det helt enkelt ha blivit mindre möjligheter att genomföra skjutningar, och med ökad upplering av dödsskjutningar mindre motiv och möjligheter till hämndaktioner och fortsatt våld. Ytterligare en omständighet som hypotetiskt sett skulle kunna ha effekt på antalet skjutningar är den skärpta lagstiftning ifråga om grovt vapenbrott som trädde i kraft januari

⁶ I januari–mars 2018 gjordes 157 beslag av illegala vapen, jämfört med 95 i januari–mars 2017. Källa: Polisens utredningssystem.

⁷ 38 procent (7 av 18) av ärendena med dödsskjutningar 2017 har klarats upp med åtal och lagföring eller bedöms vara på väg mot sådan upplering. Motsvarande för 2016 var 0 procent (0 av 9 ärenden). Källa: Underrättelseenheten, region Stockholm.

2018.⁸ Innan säkra slutsatser kan dras måste dock utvecklingen under 2018 följas längre och mer gediget.

4.2 Gatumiljö och unga män i kriminella konflikter fortsatt vanligast

Liksom närmast föregående år skedde skjutningarna under de första månaderna 2018 till övervägande del utomhus i urban miljö. De som skadades eller dödades var till stor del unga män 16–24 år med koppling till kriminella grupperingar eller nätverk och som enligt tillgänglig information hamnat i konflikt med andra kriminellt aktiva personer.

Även mönstret att en hög andel av skjutningarna sker i de så kallade särskilt utsatta områdena verkar fortsatt gälla under 2018. Omkring en femtedel av skjutningarna fram till och med april 2018 skedde i något av dessa områden. Även om ökningen av skjutningar totalt sett tycks ha avbrutits och kanske till och med åtföljs av en minskning, så tycks riskmiljöerna i stort vara desamma som under 2015–2017. Materialet för 2018 är dock ännu alltför litet för att mer exakt säga vilka lokalpolisområden som kommer att svara för högst nivåer under 2018.

5 Geografiska och tidsmässiga mönster i skjutningarna

5.1 Stora variationer i var flest skjutningar sker

Skjutningarna åren 2013–2017 skedde utspritt över många olika geografiska områden i regionen. Ökningen av skjutningar de senaste åren låg heller inte enbart på något enskilt lokalpolisområde. Det var istället stora variationer från halvår till halvår i vilka eller vilket lokalpolisområde som hade många skjutningar (se tabell 1). De så kallade särskilt utsatta områdena hade dock sammantaget, som nämnts under 3.2, en återkommande överrisk samtidigt som lokalpolisområdena i innerstaden hade mycket få skjutningar i princip hela perioden. Bland de särskilt utsatta områdena var det framförallt i lokalpolisområde Rinkeby och i lokalpolisområde Botkyrka som det återkommande skedde många skjutningar. I lokalpolisområde Södertäljes särskilt utsatta stadsdelar (Ronna, Geneta, Lina) var det däremot inte något enstaka halvår under 2015–2017 så många skjutningar att lokalpolisområde Söder-

⁸ Minimistraffet för grovt vapenbrott höjdes från ett års till två års fängelse. Se 9 kap. vapenlagen (1996:67), samt Prop. 2017/18:26.

tälje utmärkte sig som ett av de fem lokalpolisområden där skjutningarna var flest (se tabell 1).

5.2 Urbana områden i nordvästra och södra Stockholm mest drabbade

Samtidigt fanns vissa andra geografiska mönster. För det första kan det konstateras att skjutningarna vart och ett av åren 2015, 2016 och 2017 till stor del var koncentrerade till regionens mest tätbefolkade delar längs tunnelbane- och pendeltågslinjernas sträckningar utanför innerstaden (se kartbildsbilaga). Återkommande "kluster" med många skjutningar fanns i Järva i PO nord, och i Vårberg/Vårby gård, Enskededalen-Skarpnäck samt norra Botkyrka i PO syd. Stora geografiska delar av regionen öster om E4:an norrut respektive sydöst om Huddingevägen var däremot under 2015–2017 årligen i stort sett befriade från annat än enstaka skjutningar. Samma sak gällde, som tidigare nämnts, innerstaden. Det innebar att det i ett antal olika lokalpolisområden – Täby, Norrtälje, Normalm, Södermalm, Nacka, Haninge-Nynäshamn – varje halvår skedde i snitt 1–2 skjutningar.

Tabell 1. De fem lokalpolisområden i region Stockholm där flest skjutningar skett respektive halvår 2015–2017. Antal bekräftade skjutningar i lokalpolisområdet under aktuellt halvår anges i parentes.

2015. 1:a	2015. 2:a	2016. 1:a	2016. 2:a	2017. 1:a	2017. 2:a
Rinkeby /Järva (9)	Rinkeby /Järva (6)	Rinkeby /Järva (13)	Rinkeby /Järva (10)	Sollentuna (10)	Globen (17)
Sollentuna (6)	Sollentuna (4)	Farsta (8)	Sollentuna (10)	Globen (9)	Rinkeby /Järva (13)
Skärholmen (5)	Botkyrka (4)	Sollentuna (6)	Solna (9)	Rinkeby /Järva (8)	Nacka (6)
Huddinge (5)	Vällingby (4)	Solna (5)	Globen (8)	Vällingby (5)	Sollentuna (5)
Globen (5)	Huddinge (4)	Botkyrka (4)	Vällingby (6)	Järfälla (4)	Botkyrka (4)

Man kan spekulera i flera tänkbara förklaringar till att skjutningarna övervägande sker i de mest urbaniserade delarna av regionen, samtidigt som det inte gäller innerstaden. En möjlig förklaring är förekomsten av öppen eller halvöppen droghandel, tillgänglig genom tät spårtrafik, i de aktuella lokalpolisområdena. Den handeln kan av naturliga skäl leda till både kortvariga och långvariga konflikter, som löses med vapenvåld. En annan förklaring kan vara att det i de aktuella områdena inrättat sig kriminella nätverk med hög våldskapacitet. Periodvis kan det inom dessa nätverk ske våldsamma konflikter, eller konflikter med andra nätverk och aktörer. Både öppen droghandel och lokal etablering av kriminella nätverk underlättas rimligen i områden som är lättillgängliga och anonyma, men samtidigt saknar den starka formella kontroll och många potentiella vittnen genom hög kommersiell exploatering och allmänt hög attraktionskraft som präglar exempelvis innerstaden.

När det gäller de första månaderna under 2018 kan det konstateras att det liksom föregående halvår hittills är lokalpolisområde Rinkeby som haft flest skjutningar. I övrigt har inget lokalpolisområde stuckit ut med mer än tre skjutningar. Det handlar dock om en kort tidsperiod, varför bilden kan ändras snabbt.

5.3 Lokala samband mellan dödsskjutningar och ökat antal andra skjutningar

Även i de mest drabbade lokalpolisområdena varierade antalet skjutningar kraftigt från halvår till halvår. Som framgår av tabell 1 hade exempelvis lokalpolisområde Globen vissa enskilda halvår ett tiotal skjutningar, medan andra halvår bara någon enstaka. Dessa variationer på lokal nivå förklaras rimligen av enskilda konflikter och rena tillfälligheter. Det kan dock konstateras ett statistiskt signifikant samband mellan *förekomst av dödsskjutning i ett lokalpolisområde ett visst halvår* och *ett förhöjt antal skjutningar totalt sett i samma lokal-*

*polisområde samma halvår.*⁹ Om det förekom en dödsskjutning ett visst halvår följde alltså typiskt sett också att det i samma lokalpolisområde under samma period också skedde ovanligt många andra skjutningar, och vice versa. Exempelvis skedde den enda dödsskjutningen i lokalpolisområde Farsta just det halvår när lokalpolisområdet också var ett av de fem lokalpolisområden som hade totalt sett flest skjutningar – åtta stycken – i regionen (se tabell 1). Omvänt gällde att det i lokalpolisområde Rinkeby skedde färre dödsskjutningar just de enskilda halvår när det också var totalt sett skedde färre skjutningar än i genomsnitt för det lokalpolisområdet.

Sambandet i närtid mellan dödsskjutningar och många andra skjutningar på lokal nivå speglar troligen betydelsen av konfliktnivåer i och runt lokala kriminella nätverk. Har en viss konflikt lett till vapenvåld vid ett tillfälle är det sannolikt att den snart leder till vapenvåld vid ett nytt. Detta ligger också i linje med sk Near-Repeat-mönster som konstaterats i tidigare forskning om skjutningar både i USA och Sverige. Det innebär att förekomst av en skjutning på en viss plats i en storstad typiskt innebär en förhöjd risk för en ny skjutning i närtid, inom 500 meter från den första skjutningen.¹⁰ Information i förundersökningar och underrättelsematerial kring dödsskjutningarna bekräftar också att dödsskjutningar och andra skjutningar i närtid i samma område ofta är kopplade till samma konflikt. Samtidigt har tidigare kartläggningar av skjutningar i Stockholmsregionen visat att det är mycket svårt att förutse exakt var och när en dödsskjutning relaterad till en viss konflikt kommer att ske.¹¹

5.4 De flesta skjutningar sker under den mörka delen av dygnet – oavsett årstid

Skjutningarna fördelade sig inte bara ojämnt rent geografiskt. De varierade även tydligt över olika tider på dygnet, men också över olika delar av året. För det första kan det konstateras att skjutningarna i regionen allra oftast skedde på kvällen eller natten, vid tidpunkter på dygnet när det var mörkt ute. Det mönstret gällde oavsett årstid eller månad. Under såväl de mörkare höst- och vinter-månaderna (oktober t o m mars) som under de ljusare vår-, sommar- och sensommarmånaderna (april t o m september) skedde två tredjedelar, eller mer, av skjutningarna efter mörkrets inbrott.

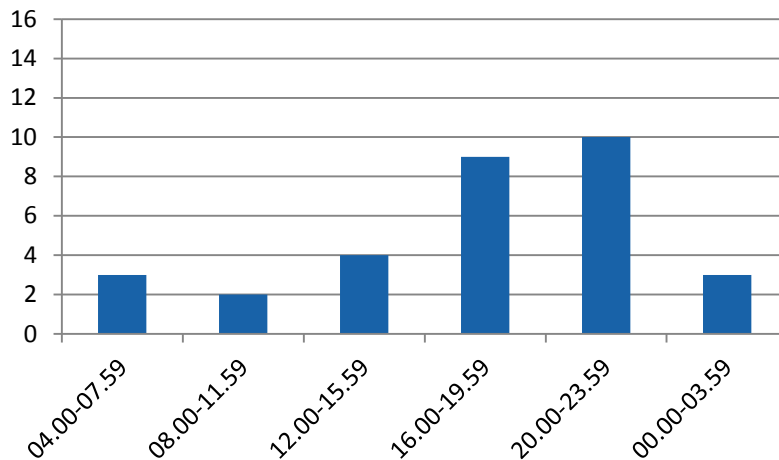
Koncentrationen till den mörkare delen av dygnet innebar att skjutningarna typiskt sett skedde vid olika tidpunkter beroende på kvartal och årstid. Under månaderna februari och mars 2016–2017, då solen i snitt gick ned vid 17-tiden, skedde exempelvis flest skjutningar under timmarna 16.00 till 19.59 på eftermiddagen och tidiga kvällen, samt senare på kvällen under timmarna 20.00 till 23.59 (se figur 5a). I juli och augusti däremot, då solen i snitt gick ned efter klockan 21 skedde de oftast under timmarna 00.00 till 03.59 på natten, eller efter klockan 20 på kvällen (se figur 5b). Det verkar alltså som att när årstiden innebär längre dagsljus och varmare nätter, så koncentreras skjutningarna alltmer till senare tider på dygnet. Att aktörer vid grova brott såsom skjutningar tenderar att söka mörkret för att utföra brotten bekräftas av information som inhämtats från personer som själva varit aktiva i grövre brott.

⁹ $r = 0.31$; $p < 0.01$, $N = 102$, vid bivariatanalys mellan variablerna *avvikelse i antal skjutningar i ett lokalpolisområde ett visst halvår från genomsnittligt antal skjutningar per halvår i samma lokalpolisområde* och *antal dödsskjutningar i lokalpolisområdet samma halvår*.

¹⁰ Se Sturup, m. fl. (2018). Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015. *Security Journal*, 31(1), s. 73–92.

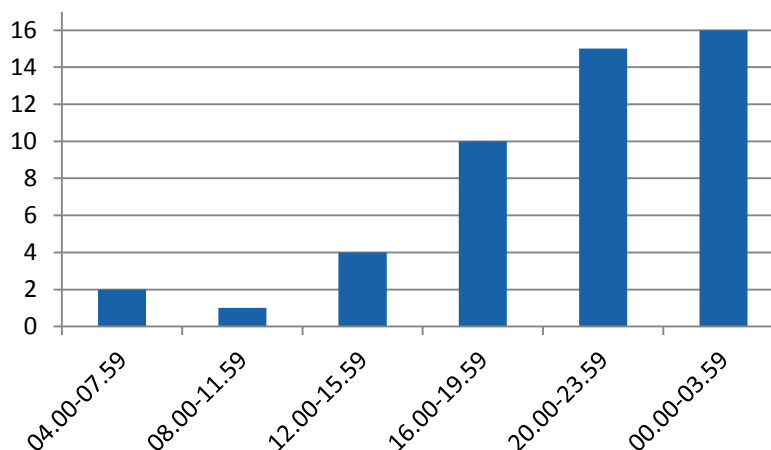
¹¹ Se Rapport 21/16 från polisregion Stockholm, underrättelseenheten: *Sammanställning skjutningar 2015 i Region Stockholm*.

februari-mars

Figur 5a. Antal bekräftade skjutningar per fyratimmarsperiod på dygnet under månaderna februari och mars sammantaget, åren 2016–2017 i region Stockholm.

juli-augusti

Figur 5b. Antal bekräftade skjutningar per fyratimmarsperiod på dygnet under månaderna juli och augusti sammantaget, åren 2016–2017 i region Stockholm.

5.5 Inga skillnader mellan veckodagarna

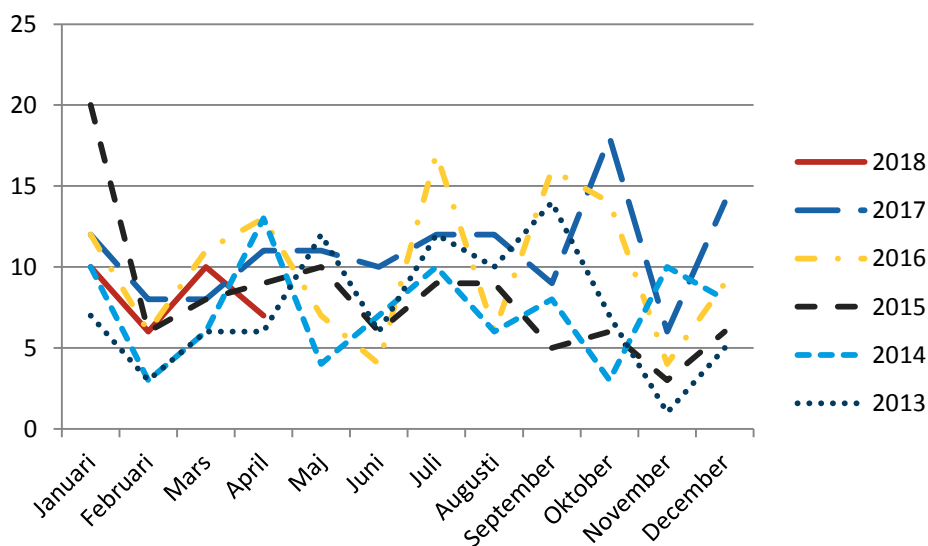
Sett över *veckodagarna* var skjutningarna däremot relativt jämnt fördelade. Ingen veckodag stack ut flera år i rad med påtagligt fler eller färre skjutningar än vad som kunde förväntas utifrån normala, slumpmässiga variationer. Veckosluten (fredag/lördag/söndag) hade exempelvis inte signifikant fler skjutningar än andra delar av veckan. Det skiljer vapenvåldet från exempelvis misshandel med kropps- eller knivvåld i offentlig miljö, som annars har tydlig slagssida till just helger.¹²

¹² Se exempelvis Brå-rapport 2009:1, eller Granath, S. (2013), *Gatuvåld i Stockholm City*, Linnaeus University Studies in Policing #003/2013.

5.6 Återkommande ökning i juli–september samt i december–januari

Även över årstiderna hade skjutningarna 2013–2017 vissa återkommande variationer. Andelsmässigt skedde flest skjutningar 2013–2017 i januari (11 procent) respektive juli (11 procent), och lägst andel i februari (5 procent) respektive november (4 procent).¹³ Förutom återkommande toppar i skjutningar i januari respektive juli – och nedgångar i februari respektive november – skedde också återkommande uppgångar av skjutningar i december (se figur 4).

Att februari typiskt sett hade lägst antal skjutningar kan kanske till viss del förklaras med att månaden är två eller tre dagar kortare än exempelvis januari. Rimligen kan dock de återkommande skillnaderna i skjutningar mellan olika månader inte i huvudsak förklaras av att vissa månader är längre än andra. Exempelvis hade även april och september relativt många skjutningar. Snarare kan de övergripande säsongsvariationerna – förutom rena tillfälligheter – hänga ihop med yttre omständigheter såsom ljus- och temperaturförhållanden. Februari är i Stockholmsregionen den typiskt sett kallaste månaden med en dygnsmedeltemperatur på i genomsnitt - 4 grader, enligt data från SMHI.¹⁴ Även december och januari är relativt kalla månader i Stockholmsregionen, med dygnsmedeltemperaturer på 0 respektive - 2 grader.¹⁵ Samtidigt är de månaderna – december och januari – de med i genomsnitt kortast dagsljus. Dessa kortare dagar med dagsljus kan, som berörts ovan, ge bättre förutsättningar att genomföra grövre brott i december och januari än i exempelvis de nästan lika kalla månaderna mars och april,¹⁶ som har betydligt längre dagar sett till antal timmar med dagsljus.

Figur 4. Antal bekräftade skjutningar per månad i region Stockholm, åren 2013–2018.

Att kyla och minusgrader kan innebära hinder och minskad motivation att begå planerade våldsbrott såsom skjutningar har framkommit i information inhämtad från personer som själva varit aktiva i grövre brott. Exempelvis nämns att det är svårare att "vänta ut" ett tilltänkt brottsoffer utomhus i minusgrader jämfört med bara några plusgrader, på samma sätt som det är svårare att "vänta ut" i dagsljus jämfört med mörker. Ett minskat antal konfrontationer och provokationer när aktivitetsnivån allmänt i samhället går ned med sjunkande temperatur nämns i informationen också som en förklaring till färre skjutningar under exempelvis februari.

¹³ Totalt under åren 2013–2017 skedde 12 procent av skjutningarna i januari, 12 procent i juli, 5 procent i februari och 5 procent i november.

¹⁴ Dygnsmedeltemperaturer uppmätta 1961–1990. Se www.smhi.se

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Dygnsmedeltemperaturen för mars och april i Stockholmsregionen är -1 respektive +3 grader, utifrån data uppmätta 1961–1990. Källa: www.smhi.se

5.7 Milt väder under vintermånaderna en riskfaktor?

En generell dämpande effekt av kyla och minusgrader på antalet skjutningar torde hypotetiskt kunna innebära att ovanligt mildt väder de månader när det annars typiskt sett är som lägst temperatur – november till april – ger en risk för fler skjutningar än normalt för årstiden. Inte minst som de vanligen kallaste månaderna till stor del också är månaderna med störst del mörker på dygnet. Det senare kan ju i sig vara en riskfaktor i omvänd riktning, eftersom mörkret underlättar för genomförandet av grövre brott såsom skjutningar.

Materialet ger visst stöd åt hypotesen att mildt väder under vintermånaderna kan utgöra en riskfaktor. En korrelationsanalys för månaderna november–april (de typiskt sett kallaste månaderna) under åren 2013–2017 visar på ett statistiskt säkerställt (positivt) samband mellan *avvikelse i medeltemperatur från det förväntade för en viss månad* och *avvikelse i antal skjutningar från det förväntade (medelvärde) för samma månad*.¹⁷ Det innebär att enskilda månader under perioden november till april som haft ovanligt mildt väder för säsongen också tenderade att vara månader med ovanligt många skjutningar utifrån det förväntade för månaden. Som exempel kan nämnas januari 2015 då det skedde 20 skjutningar, vilket var 8 fler än medelvärdet för januari under 2013–2017. Samtidigt var januari 2015 också en av de enskilda månader som under 2013–2017 uppvisade störst avvikelse (+ 4 grader) i medeltemperatur mot det normala för månaden. På motsvarande sätt hade enskilda månader med färre skjutningar än genomsnittet för månaden ofta haft lite lägre dygnsmedeltemperatur än det vanliga. Som exempel kan nämnas mars 2013 eller november 2016 som hade lägre medeltemperatur än den förväntade för de månaderna, samtidigt som det också var påtagligt färre skjutningar då jämfört med det statistiskt förväntade.

Något motsvarande statistiskt samband fanns inte för de varmare månaderna, maj till oktober. Temperaturvariationerna tycks alltså inte ha betydelse under sommaren och tidiga hösten.

Det bör i sammanhanget också påpekas att det redovisade sambandet för månaderna november–april, om än statistiskt signifikant, är relativt svagt och att det naturligtvis bara kan förklara en begränsad del av variationerna. Till stor del är det givetvis andra omständigheter som förklarar varför en viss månad under vintern avviker med ovanligt många eller få skjutningar. Det kan handla om vapentillgång, enskilda konflikter, uppkomna maktobalanser i eller mellan kriminella nätverk, upphävda frihetsberövanden av enskilda aktörer, etc.

6 Slutsatser och rekommendationer

Antalet skjutningar ökade tydligt i region Stockholm under perioden 2013–2017. Ökningen gällde tämligen simultant för såväl skjutningar med skadade och döda som skjutningar där ingen träffats (exempelvis så kallade provskjutningar). Utvecklingen tyder på en allmänt ökad vapenanvändning bland unga män aktiva i allvarlig brottslighet i regionen, och på en ökad tillgång på illegala vapen i vissa grupper. Ökningen av skadade eller döda var tydligt större bland personer under 30 år än bland personer över 30 år. Majoriteten av de skadade eller dödade i skjutningarna var unga män som ingick i, eller var anknutna till, lokala grupperingar eller nätverk kända av polisen för allvarlig brottslighet.

De första fyra månaderna 2018 fanns en antydning till minskning av skjutningar. Antalet bekräftade skjutningar var då något färre än under motsvarande period de föregående åren. Möjligen kan detta härledas till fler vapenbeslag och en ökad polisiär närvaro i vissa miljöer. Huruvida det verkligen är ett trendbrott och i vilken omfattningen de polisiära satsningarna har haft effekt är dock ännu för tidigt att uttala sig om.

Ökningen av skjutningar sedan 2013 har varit spridd till flera olika delar av regionen. Den gällde inte bara de så kallade särskilt utsatta områdena, även om "överrisker" för skjutningar funnits i vissa särskilt utsatta områden till och från under hela 2010-talet. Generellt hade skjutningarna en koncentration till de urbaniserade delarna av regionen, men utanför in-

¹⁷ $r = 0,37$; $p < 0,05$; $N = 30$

nerstaden. Det antyder att förekomsten av skjutningar kan hänga ihop med företeelser såsom en öppen droghandel som är lättillgänglig med kollektivtrafik och med etablering av kriminella nätverk. Bakom detta kan i sin tur finnas en brist på informell (social) kontroll eller brist på formell kontroll (många stora resursstarka kommersiella verksamheter t ex). Samtidigt fanns stora delar av regionen där skjutningarna inte alls ökat de senaste åren, utan istället fortsatt vara en ovanlig företeelse. Här handlar det dels om innerstaden, dels om stora delar av den nordöstra och sydöstra sidan av länet som ligger utanför tunnelbanelinjerna och de med centralstationen förbundna pendeltågslinjerna.

Generellt fanns också ett samband på lokal nivå mellan förekomst av dödsskjutning och tillfälliga ökningarna också av andra skjutningar. En dödsskjutning i ett visst lokalpolisområde tenderade alltså att sammanfalla med ovanligt många andra skjutningar i området samma halvår. Det antyder att det är viktigt att lokalt bevaka och söka information om konflikter bland de mest aktiva och våldskapabla kriminella aktörerna. Tidigare sammanställningar av underrättelser antyder också att risken för nya skjutningar efter en döds- eller skadeskjutning lokalt är särskilt stor om målsäganden är en person under 25 år och etablerad inom ett kriminellt nätverk. Var själva "klustren" för skjutningar fanns rent geografiskt varierade dock kraftigt mellan olika kvartal och halvår. Troligen beror det på enskilda konflikter, tillfälligt uppkomna maktbalanser i, eller mellan, olika kriminella nätverk, eller helt enkelt andra omständigheter runt enskilda personer.

Riskerna för skjutningar i regionen var också ojämnt fördelade över dygnet, med en tydlig koncentration till de mörkare timmarna på kvällen och början av natten. De var även i viss mån ojämnt fördelade över året. Skjutningarna ökade återkommande i december–januari samt i juli till oktober. Särskilt vid mildare väder än normalt för vintermånaderna kunde vissa överrisker observeras, även om detta naturligtvis bara kan förklara en liten del av variationerna. Det antyder dock att man vid vissa tidpunkter bör vara extra observant i det preventiva arbetet och resurssättandet, exempelvis i december–januari samt kvälls- och nattetid under perioden juli till oktober.

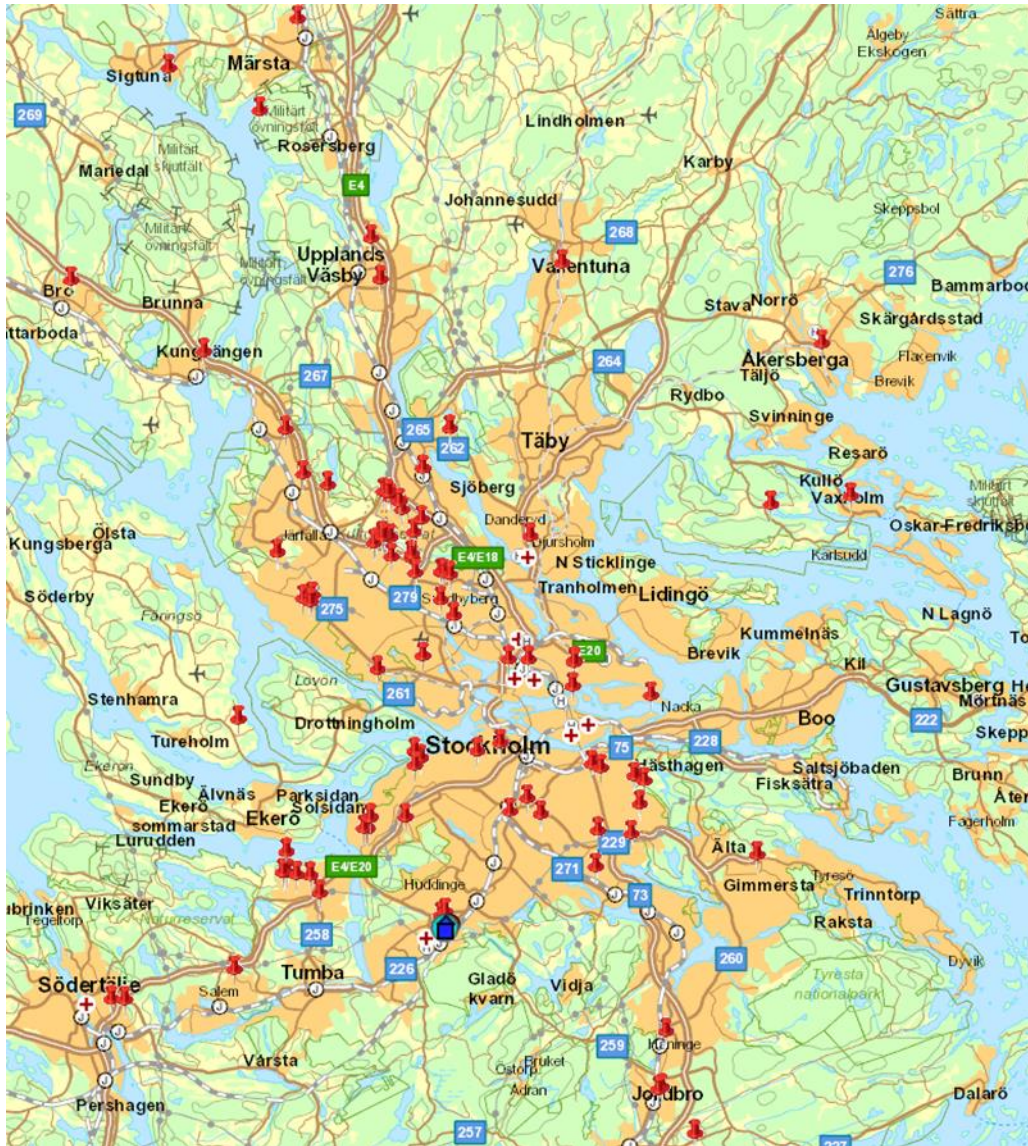
Sammanfattningsvis kan följande rekommendationer göras:

- **Arbeta mot ökade beslag av vapen i de kriminella miljöerna.** Utvecklingen visar på en generellt ökad vapen användning och tillgång på vapen i de aktuella miljöerna under 2010-talet. Under början av 2018 gjordes fler vapenbeslag än tidigare, vilket möjligen kan ha bidragit till att skjutningarna var färre i början av 2018. I januari 2018 höjdes också minimi-straffet för grovt vapenbrott till två års fängelse, vilket innebär att häktning regelmässigt ska ske vid misstanke om sådant brott.¹⁸ Det kan ge större möjligheter till så kallade inkapaciteringseffekter vid vissa vapenbeslag.
- **Fortsätt det strategiska arbetet mot kriminella nätverk och taktiskt viktiga aktörer.** Problembilden kring skjutningarna och ökningarna av dessa pekar på att personer kopplade till kriminella nätverk i vissa områden är involverade i många skjutningar. Det finns även vissa tidsmässiga mönster i skjutningarna värda att ta hänsyn till i det operativa arbetet, exempelvis att skjutningarna uteslutande sker under den mörka delen av dygnet samt tenderar att öka i januari samt under perioden juli till och med oktober.
- **Prioritera utredningsarbetet med att klara upp dödsskjutningarna.** Risken för allvarliga hämndaktioner har visat sig stor efter dödsskjutningar som inte klarats upp. Ouppklarade dödsskjutningar skapar också stor otrygghet lokalt, vilket kan göra att kriminella nätverk kan skapa sig starkare positioner. Uppklaringen av dödsskjutningar ökade positivt nog i regionen under 2017, jämfört med mycket låga siffror 2016. Det kan möjligen ha gjort att antalet dödsskjutningar hittills under 2018 varit mindre än under 2017.

¹⁸ Utifrån lagen om häktning och anhållande (RB 24 kap. 1 § andra stycket). Lagändringen möjliggör också att vissa så kallade hemliga tvångsmedel kan användas vid misstanke om grovt vapenbrott, utifrån inhämtningslagen (Lag 2012:278).

Bilaga; Kartbilder.

Kartbild 1. Bekräftade skjutningar 2015 markerade geografiskt. En skjutning utanför kartbilden. Ytterligare en skjutning saknade adress.

Kartbild 3. Bekräftade skjutningar 2017 markerade geografiskt. Inga skjutningar utanför kartbilden.

